

Hur påverkar globalisering världens fattiga?

Keo Kalyans liv förändrades radikalt 1993. Multinationella företag etablerade klädtillverkning i utkanten av Phnom Penh. Likt 200 000 andra kambodjanska kvinnor fick Keo plötsligt ett alternativ till en tillvaro inom jordbruket. Långa dagar på risfältet har förbytts mot långa dagar framför symaskinen. Hennes lön är iögonfallande låg men inte desto mindre en stor förbättring jämfört med inkomsten från jordbruket. Lönen skickas till familjen i byn och har inneburit konkreta förbättringar: ett tak av korrugerad plåt, en ny gris, mer mat och skolgång till småsyskon.

På ungefär samma breddgrad men på en annan kontinent sitter José Arana och tigger framför busstationen i Managua. Ett halvår tidigare hade han en kaffeodling i Matagalpa, kaffets centralort i Nicaragua. Framtiden såg ljus ut när utländska uppköpare började intressera sig för hans kaffe. José fick lån på banken för att kunna genomföra de investeringar som var nödvändiga för att tillmötesgå uppköparnas kvalitetskrav. Några månader senare försvann de utländska köparna till Vietnam där kaffet sades vara bättre och priserna lägre. José förlorade sin odling till banken och får nu försöka överleva en dag i sänder.

Ovanstående exempel visar olika utfall av globalisering: för Keo en möjlighet, för José en katastrof. Liknande levnadsöden är otaliga och förs fram när globaliseringens kombattanter debatterar effekter för tredje världens fattiga. Problemet med ovanstående fall är att de inte säger oss mer än att det finns både vinnare och förlorare. Frågor som vi vill

ha svar på är om globalisering tenderar att minska fattigdom eller inte och vilka grupper som eventuellt förlorar och vinner på globaliseringen. Vidare är det intressant att veta varför olika bedömare kommer fram till så diametralt olika uppfattningar om globaliseringens effekter.

Dessvärre har ekonomisk forskning om globalisering och fattigdom tills nyligen varit tämligen bristfällig och av begränsad omfattning. Denna brist är kanske på väg att åtgärdas. I en ny antologi av Ann Harrison bidrar några av världens främsta experter på fattigdomsstudier och några lika etablerade experter i internationell ekonomi för att tillsammans försöka bringa klarhet i förhållandet mellan globalisering och fattigdom.

Xavier Sala-i-Martin visar i sitt bidrag att andelen fattiga i världen har halverats sedan 1980. Andra indikatorer på fattigdom än inkomster har också visat på en förbättring; så har exempelvis analfabetismen minskat liksom barndödligheten medan livslängd och kaloriintag ökat. Vidare så har nästan all minskning av extrem fattigdom skett i länder som är integrerade med omvärlden i termer av handel och inflöde av multinationella företag. Utvecklingen i länder som valt en mer isolationistisk ekonomisk politik är betydligt dystrare. Denna information säger mer om globaliseringens generella effekter än ovanstående fokusering på enskilda levnadsöden. Det är också en information som ofta används av globaliseringens förespråkare i den allmänna debatten. För forskaren är det emellertid inte tillräckligt för att dra mer långtgående slutsatser. Anledningen är att länder som väljer att integreras med omvärlden oftast skiljer sig från isolationistiska länder även i andra avseenden och det därför är svårt att veta exakt vad det är som minskar fattigdom.

För att kunna uttala sig med större

BOKANMÄLAN

Ann Harrison (red):
Globalization and Poverty, University of Chicago Press, 2006, 661 sidor, ISBN 978-0-226-31794-6.

säkerhet får man därför använda sig av statistiska metoder där orsakssamband kartläggs i stora datamaterial över hushåll och individer. Ett antal bidrag i boken följer denna ansats och de flesta visar att globalisering tenderar att minska fattigdom. Med andra ord: även om man kontrollerar för en mängd faktorer som påverkar fattigdom, så tyder de flesta studier på att länders integration med omvärlden genom handel och multinationella företag reducerar såväl antalet som andelen fattiga.

Vad är då mekanismen bakom globalisering och fattigdomsminskning? Det tycks enligt Aart Kray som att den viktigaste orsaken är att integration med omvärlden ökar den ekonomiska tillväxten. Tillväxten ökar när integration leder fram till ökad specialisering och till inflöde av utländsk teknologi och kunskap. Ökad ekonomisk tillväxt ser sig vidare som den allra viktigaste förutsättningen för en lyckad fattigdomsbekämpning. Länder kan ibland klara av att, genom omfördelning av inkomster, temporärt minska fattigdom även utan ekonomisk tillväxt men i ett längre perspektiv krävs en växande kaka för att mätta befolkningen.

Hur slår då globaliseringen mellan olika grupper av fattiga? Vinnarna i globaliseringen är enligt en studie av Pinelopi Koujianou Goldberg och Nina Pavcnik individer som får jobb i industrier där produktion och export expanderar. På motsvarande sätt visar Gordon Hanson att individer i regioner där utländska företag lokaliseras gynnas. För individer i tidigare skyddade näringar med bristande konkurrensförmåga är globaliseringen föga förvånande ett hot och inte en möjlighet.

Det ska understrykas att globalisering inte alltid tycks minska fattigdom. Ökad internationell integration har enligt Gordon Hanson haft en positiv påverkan på fattigdomsminskning i Mexi-

co men enligt studien av Goldberg och Pavcnik inte i Colombia. På samma sätt finner Chor-ching Goh och Beata S Javorcik positiva effekter av globalisering i Polen medan utfallet i Indien enligt Petia Topalova är mer osäkert. Kontexten, dvs hur ländernas ekonomiska strukturer såg ut innan liberaliseringen, är viktig. I exempelvis Colombia så var det framför allt enklare industri som skyddades. När skyddet monterades ner så innebar det minskade löner till stora grupper av redan tidigare relativt lågavlönade industriarbetare.

En ytterligare slutsats som kan dras är att ekonomisk politik som komplement till ökad internationell integration kan spela en mycket viktig roll. I Zambia har enligt Jorge F Balat and Guido G Porto statens tillhandahållande av krediter och teknologi möjliggjort för fattiga bönder att öka sin välfärd genom export. I Etiopien var matsändningar enligt James Levinsohn och Margaret McMillan en förklaring till att även fattigare grupper klarade sig igenom landets ekonomiska liberalisering och i Mexico sägs småbrukare ha klarat sig igenom ökad importkonkurrens tack vare direkta inkomststöd.

Av speciell vikt är också statens förmåga att öka individens möjlighet att skifta mellan näringsgrenar. Dålig infrastruktur och dålig utbildning omöjliggör ofta denna mobilitet vilket gör att individer i drabbade sektorer stannar med lägre löner i stället för att söka sig till expanderande sektorer.

Detta är en intressant aspekt; statens roll minskar inte med internationell integration men den ändrar karaktär. Från att ha handlat om industripolitik, tullar och regleringar blir det en politik som syftar till att mildra globaliseringens negativa konsekvenser. Detta är en betydande utmaning för regeringar i tredje världen, inte minst eftersom denna typ av politik i regel innebär större

offentliga utgifter och mer sofistikerade institutioner.

Det är således en ganska positiv bild av globalisering som utkristalliserar efter en genomläsning av denna volym. Man kan därför fråga sig varför stora grupper förhåller sig negativa till globalisering? En förtjänst med boken är att den tar globaliseringsmotståndarna på allvar och inte, som är så vanligt inom ekonomikåren, avfärdar dem som mindre vetande. I ett av bokens intressantaste kapitel visar Emma Aisbett att olika tidshorisonter och olika mått på fattigdom förklarar en del av åsiktsskillnaderna mellan globaliseringens förespråkare och kritiker. Ekonomikåren fokuserar i allmänhet på effekter på medellång sikt. Det generella scenariot är då att grupper i tidigare skyddade sektorer drabbas men efterhand kan sugas upp i expanderande sektorer som gynnas av globaliseringen. Kritiker menar i stället att detta synsätt negligerar de stora umbäranden som denna arbetskraft tvingas gå igenom innan och om den finner ny sysselsättning. Olika synsätt på inkomstskillnader leder också ofta till olika slutsatser om globaliseringens effekter där förespråkare tenderar att titta på relativa inkomstklyftor och kritiker på absoluta skillnader. I en ekonomi där t ex hälften av invånarna tjänar 500 kr i månaden och hälften 10 000

så har de relativa inkomstskillnaderna inte förändrats om samtliga inkomster fördubblas. Däremot har de absoluta inkomstskillnaderna ökat påtagligt. Vilket mått som är att föredra är inte självklart utan beror på värderingar såväl som på sammanhanget.

För att summera bokens budskap så har globaliseringen minskat världens fattigdom då handel och utländska direktinvesteringar ökar tillväxten. I denna utveckling finns det emellertid både vinnare och förlorare och ekonomisk politik kan spela en viktig roll för att lindra effekten för den senare gruppen. Detta är ett viktigt och efterlängt bidrag till vår förståelse av globaliseringens effekter, inte minst betydelsefullt i ljuset av att globaliseringen beräknas öka i ett antal av världens största men också fattiga länder, såsom Kina, Indien, Indonesien, Brasilien och Pakistan. Bokens slutsats är att vi ska välkomna denna utveckling. Allt fler fattiga kommer då att likt Keo Kalyan förbättra sin livssituation. För omvärlden blir utmaningen att skapa skyddsnät för dem som drabbas och att inte lämna José Arana och hans olycksbröder i sticket.

Fredrik Sjöholm

Institutet för Näringslivsforskning (IFN) och professor i internationell ekonomi vid Örebro Universitet.